

BANKACILIK SEKTÖRÜNE YABANCI GİRİŞİNİN TÜRKİYE AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hasan AYAYDIN¹

Murat BERBEROĞLU²

ÖZET

Uluslararası rekabetin önem kazandığı günümüzde küreselleşme ve teknolojik gelişmeler nedeniyle bankacılık sektörü, ulusal sınırları aşarak uluslar üstü bir nitelik kazanmıştır. Bu nitelik özellikle gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru sermaye akımına neden olmuştur. Gelişmekte olan ülkelere yabancı banka girişinin yerel ekonomi ve finans sektörüne olumlu etkileri olabileceği gibi olumsuz etkileri de olabilmektedir. Bu etkiler, istikrar artırıcı ve azaltıcı etkisi, rekabet ve verimlilik etkisi, yeni ürün ve teknoloji etkisi, maliyet avantajı etkisi, bankaların kredi verme davranışı üzerine etkisi, kapitalizasyon etkisi ve basel düzenleme etkileridir. Bu çalışmada, literatürdeki teorik ve ampirik çalışmalardan yola çıkılarak bu etkilerin açıklanması ve Türkiye üzerine önerilerde bulunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Banka, İstikrar, Rekabet ve Verimlilik, Kapitalizasyon

EVALUATING FOREIGN ENTRY INTO BANKING SECTOR IN THE PROSPECT OF TURKEY

ABSTRACT

In today's world when international competition has gained great significance, banking sector has acquired supranational qualification with exceeding national borders due to globalization and technologic developments. This qualification has caused a capital flow especially from developed countries to developing countries. Foreign banking entrance to developing countries may have an affect either positive operation or negative operation to local economy and sector of finance. These effects are stabilizing and destabilizing effect, competition and productivity effect, new product and technology effect, cost advantage effect, effect of crediting act, capitalization effect and Basel regulation effect. In this study, it is aimed to explain these effects and make some suggestions about Turkey considering academic and empirical studies in litterateur.

Keywords: Foreign Bank, Stability, Competition and Productivity, Capitalization

¹ Arş.Gör., Gümüşhane Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, hayaydin61@gumushane.edu.tr

² Öğr.Gör., Artvin Çoruh Üniversitesi, Hopa Meslek Yüksekokulu, muratber@hotmail.com

GİRİŞ

Türkiye’de banka dışı finansal araçların gelişmemiş olması nedeniyle, bankalar finansal sistemin temel yapı taşı olmakta, ekonominin işleyişi, tasarrufların toplanması ve kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin uluslararası ekonomik ilişkilere daha fazla katılmaları, sadece mal ve hizmet ile sınırlı kalmamış, sermaye hareketleri de dikkate çeken bir seyir izlemiştir. Önce resmi kanallardan başlayan bu hareket daha sonra bankalar üzerinden sürmüştür. Son dönemde ise doğrudan banka dışı özel sektöre ve sermaye piyasalarına yönelik hareketler dikkati çeken bir büyüklüğe ulaşmıştır. Bu ülkelerde konsolidasyon süreci hızlanmış, bankacılık sisteminin korumacılık yapısı hızla değişmiştir. Yerli piyasaları yabancı bankaların rekabetine açan yaklaşımlar, gelişmekte olan ülkelerde bankaların düzenlenmesi ve denetimine ilişkin uluslararası standartlara yönelik değişiklikler, yabancıların gelişmekte olan ülkelerde girdikleri gelişme potansiyeli ve daha yüksek karlılık gibi fırsatlar bu ülkelerdeki bankacılık faaliyetlerini etkilemiştir (TBB, 2005:3).

Türkiye’de ise bankacılık faaliyetleri dönemler itibariyle farklılık göstermiştir. 1980 öncesinde yerli ve yabancı bankaların piyasa girişine kapalı, dış işlemleri sınırlı, rekabet ortamının olmadığı, faiz oranlarının faiz otoriterlerince belirlendiği, şube açma ve mevduat toplama yarışı içerisinde olan bankacılık sektörü 24 Ocak 1980 kararlarının ardından yaşanan finansal liberalizasyon ve dışa açılmadan önceki dönemlerden büyük farklılıklar göstermiştir. Türk bankacılığında söz konusu dönemde, faizlerin serbestleştirilmesi, yabancı bankaların Türkiye’de faaliyet göstermeleri için uygun ortamın hazırlanması, ticari banka kuruluşunun kolaylaştırılması, Türk bankacılığının dışa açılması ve bankacılıkta otomasyonun sağlanması gibi yenilikler gerçekleşmiştir (UÇARKAYA, 2006:63). Bu dışa açılmalar ve liberalizasyon sonucu bu dönemde yabancı bankaların sayısı hızla artmış ve birçok yeni ticaret bankaları kurulmuştur.

1990 sonrası dönemde bankacılık sektörü dış kaynaklı finansman sağlayıp, bu fonlarla kamu borçlarının finansmanı konusuna eğilmiştir. 1997 yılında Güneydoğu Asya ve 1998 Rusya krizleri globalleşmenin de etkisiyle ulusal ekonomiyi tamamen etkilemiş, sürekliliği amaçlanan ihracat talepleri daralmış, arbitraj olanağı ile ekonomiye çekilmiş spekülasyon amaçlı

sermaye çıkmıştır (ÇAKAR, 2003:9). Bankacılık sektörünün yaşadığı Kasım 2000 krizi tüm ekonomiyi etkilemiş, zaten kötü durumda olan ülkemizde ciddi bir durgunluk yaşatmıştır. Ekonomik birimlerin geleceğe dair güvenleri tamamen kaybolmuş, yüksek kamu açıkları nedeniyle, tamamen duran kamu yatırımları yanında, özel sektör yatırımları da uzun süre askıya alınmıştır. Ardından, Şubat 2001 krizi sonrası bankacılık sektörü toparlanarak yabancı yatırımcılar için cazibe merkezi olmuş ve yabancı sermayenin bankacılık sektörüne girişi hız kazanmıştır.

Günümüze gelindiğinde ise yaşanan ekonomik istikrarın etkisiyle gerek finans sektörü gerekse bankacılık sektörünün eskisinden daha sağlam olduğu rahatlıkla söylenebilir. Fiyat istikrarının sağlanması, temel ekonomik göstergelerdeki düzelmeler, yüksek sürdürülebilir büyüme oranları ve bu büyümenin daha çok özel sektör kaynaklı olması sistemin geleceği açısından olumlu işaretler olmakla birlikte, devlet ve özel sektör borçlarının artış trendine girmesi ve cari açığındaki hızlı artış olumsuz bir durum olarak algılanabilir.

Paranın olduğu her yerde olan rant ve bundan yararlanmak isteyenlerin, fon talep edenler ile fon arz edenler arasında bir köprü oluşturmak sureti ile bu faaliyetlerini gerçekleştirmesi ve daha sonra yapılan bu faaliyetlerin genişleyerek uluslararası sınırlarda yapılması çok çeşitli etkileri de beraberinde getirmiştir. Bu etkiler de yabancı sermayenin bankacılık sektörüne girmesine sebep olmuştur. Bu çalışmanın amacı, paranın doğuşu ile başlayan bankacılık faaliyetlerinin uluslararası boyutlardaki etkileri ile ilgili şimdiye kadar yapılmış olan çalışmaların genel bir değerlendirmesi ile bankacılık sisteminde meydana gelen yabancılaşmanın gelişmekte olan ülkelerin ulusal ekonomi ve bankacılık sektöründeki etkilerinden yola çıkılarak Türkiye üzerinde olası etkilerini ortaya koymaktır.

I. BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ ULUSLARARASILAŞMA DURUMU

Bankacılık sektöründeki yabancılaşma durumu gelişmiş, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye açısından üç konu başlığı altında ele alınacaktır.

A. Gelişmiş Ülkelerdeki Uluslararasılaşma Durumu

Gelişmiş ülkelerdeki bankacılık sektörüne giriş için uygulanan yasalar ve mevzuatlarda herhangi bir engel olmamasına rağmen bu ülkelerde uygulanan politikalar neticesinde yabancı bankaların girişini engellemek adına birçok zorluklar ve prosedürler çıkartılarak engel olunmaya çalışılmaktadır. Avrupa, Japonya, ABD gibi gelişmiş ülkeler kendi ülkelerindeki bankacılık sektöründe yabancıya sıcak bakmamaktadırlar (ŞANLI, 2007:3).

Gelişmiş ülkelerin bankacılık sektöründeki yabancı payının düşüklüğü Tablo 1'den görülmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki piyasaların doyuma ulaşmış olması ve bu piyasalardaki kâr oranlarının daha düşük olması yabancı bankaların bu piyasalara olan ilgisini azaltmaktadır.

Tablo 1: Gelişmiş Ülkelerde Bankacılık Sektöründeki Yabancı Payları

Ülkeler	Yabancı Payları (%)
Almanya	5
İtalya	8
İspanya	10
Hollanda	11
Danimarka	17
Avusturya	18
Fransa	18
İsviçre	11
Japonya	7
Kanada	5

Kaynak: ŞANLI, 2007: 5

B. Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Uluslararasılaşma Durumu

1990'lı yıllarda birçok ülkede uygulanan liberalleşme politikaları, yabancı bankaların şube açmalarına ve banka kurmalarına imkân tanıyan düzenlemeler, gelişmekte olan ülkelerde yaşanan bankacılık krizleri, uluslararası sermaye akımları, teknolojik yenilikler özellikle gelişmekte olan ülkelerde yabancı bankaların sektördeki payını önemli ölçüde artırmalarına yol

açmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerde yaşanan değişim sürecinde aşağıdaki gelişmeler olmuştur (TBB, 2005:3):

- Özel sektörün rolünün artması,
- Uluslararası entegrasyon çabası,
- Piyasa mekanizmasının gelişmesi,
- Finansal sektörün büyümesi ve işlerinin artması,
- Bankacılığın rekabete açılması,
- Uluslararası kurallara yaklaşılmasıdır.

Genellikle IMF politikalarının uygulandığı gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı paylarının yükseltilmesi IMF tarafından önerilmekte ve aynı zamanda AB sürecine giren ülkelerdeki bankacılık sektöründe yabancı banka paylarının yükseldiği görülmüştür. Arjantin'de 1994'ün sonundan 1996'nın 3. çeyreği arasında büyüme oldukça yavaş ve mevcut yabancı banka pazar payı artışı çok düşüktür. Bu dönemden sonra, yabancı banka mevduatları toplam mevduatların içinde % 15.6'dan % 19.4'e yükselmiştir (CLARKE vd.,1999:9).

Tablo 2: Doğu Avrupa Ülkelerinde Bankacılık Sektöründeki Yabancı Payları

Ülkeler	Yabancı Payları (%)
Polonya	67,1
Çek Cumhuriyeti	93,4
Macaristan	77
Hırvatistan	91
Slovakya	89
Bulgaristan	81
Romanya	58
Estonya	100

Kaynak: ŞANLI, 2007: 5

C. Türk Bankacılık Sektöründeki Uluslararasılaşma Durumu

Türk bankacılık sektörü liberalleşme açısından 1980 öncesi ve 1980 sonrası olmak üzere iki dönemde incelenebilir. Türkiye'nin 1980 öncesi dönemde mevcut ekonomik

politikalar dolayısıyla dışa kapalı bir ekonomik yapısı vardı. 1980'den sonra ise ekonomi dışa açılmış ve 1996'daki gümrük birliği anlaşması ile dışa açılım iyice artmıştır fakat bu olgunun bankacılık sektörüne etkisi ancak 2000 ve 2001 krizlerinden sonraki dönemde, bankacılık adına yapılan reformlardan sonra olmuştur. Özellikle liberalizasyon sürecinden sonra yabancı banka girişleri artış kaydetmiş, bu artışta 1989 yılında sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve uluslararası ticaretin artması etkili olmuştur. T.B.B verilerine göre, 1980 yılında 4 olan yabancı sermayeli banka sayısı 2000 yılı sonunda 21 ve Eylül 2009 itibari ile 17 olmuştur.

Türk Bankacılık sektöründe sermaye yapısının analizi tablosunda bazı bankalara yer verilerek (Tablo 3) küresel sermaye payı (%) oransal pay ve borsa payı olarak görülmektedir. Yabancı (oransal ve borsa) özel ve kamunun (Türkiye) payları dışında kalan ve gerçek kişileri, vakıf, munzam sandık, yurt dışı yerleşiklerce tutulmayan borsa paylarını ve benzeri hissedarları kapsayan paydır³.

³ Oransal hesaplama = (bankadaki yabancı hisse oranı * bankanın aktifi) / sektörün toplam aktifi, Toplam pay = oransal hesaplama + borsa payları.

Tablo 3: Türk Bankacılık Sektöründe Küresel Sermaye Payı

Banka Adı	Oransal Pay	Borsa Payı	Toplam (2009)⁴	Toplam (2007)	Toplam (2008)
ABN Amro Bank	100	0	100	100	100
Arap Türk Bankası	64,0	0	64,0	65,0	64,0
Bank Mellat	100	0	100	100	100
Denizbank	75,0	24,8	99,8	100	99,8
Finansbank	53,2	46,5	99,8	90,3	99,8
Fortisbank	65,0	29,2	94,2	97,9	94,2
Türk Ekonomi Bank	70,2	20,8	91,0	15,6	95,0
Eurobank Tekfen	70,0	0	70,0	93,2	70,0
Yapı Kredi Bankası	38,1	14,9	53,0	52,1	41,9
Albaraka Türk	61,9	11,4	73,3	73,8	72,8
Kuveyt Türk	80,2	0,0	80,2	80,2	80,2
Türkiye Finans	64,7	0,0	64,7	0	64,7
Toplam (%)	21,3	18,5	39,8	41,1	37,4

Kaynak: BDDK, 2009: 19

BDDK verilerine göre, Mart 2009 itibarıyla aktif büyüklüklerine göre, Türk bankacılık sektöründe kamu sermayesinin payı %27,3, özel sermayenin payı %32,9 düzeyindedir. Aynı dönemde hisse devir süreci biten bankalar göz önünde tutularak ve değişen oranlarda yapılan yeni küresel sermaye yatırımları da dikkate alınarak yapılan hesaplamalara göre, Türk bankacılık sektöründeki küresel sermayenin payı %21,3 seviyesindedir. Bu paya, yurt dışı yerleşik yatırımcılar tarafından elde tutulan %18,5 oranında borsa payları eklendiğinde, toplam küresel sermaye payı %39,8 olmaktadır. Söz konusu oran geçen yılsonuna göre yaklaşık 2,5 puanlık bir artışa karşılık gelmektedir. 2007 yıl sonu ile karşılaştırıldığında ise küresel sermayenin oransal payının 2,7 puan azaldığı, borsa payının 1,4 puan arttığı, toplam payın ise 1,3 puan azaldığı görülmektedir (Tablo 3).

⁴ Mart 2009 itibarıyla.

II. ULUSLARARASILAŞMA SÜRECİ VE NEDENLERİ

Uluslararası bankacılığın doğması ve gelişmesi ile uluslararası işletmeciliğin yaygınlaşması arasında yakın bir ilişki olduğu bilinmektedir. Gelişme sürecinin ilk aşamasında bankalar uluslararası faaliyetlerini, kurulu buldukları ana ülkeden yürütmüşlerdir. Uzaktan bankacılık da denilebilecek bu aşamada bankaların uluslararası faaliyetleri, daha çok muhabirlik ilişkisi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Başlıca faaliyetler dış ticaretin finansmanına yönelik olup, işlemler bankanın kambiyo birimleri tarafından yürütülmüştür. Bu aşamada, uluslararası ödemelerin yapılması, ithalat ve ihracata aracılık etme ve dış ticarete finansman sağlama en yaygın işlemler olup başlıca müşteriler ithalatçılar, ihracatçılar, turistler ve diğer bankalardır (SEYİDOĞLU, 1997:407).

Uluslararası bankacılık faaliyetleri, geçen yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası ticaret akımlarının ve doğrudan yabancı yatırım faaliyetlerinin artmasına bağlı olarak önemli ölçüde büyümüştür. Serbestleşme politikaları, yabancı bankaların faaliyetlerine izin veren yaklaşımlar, bankacılık krizleri ve banka sisteminin yeniden yapılandırılması, uluslararası işbirliğine artan katılım ve teknolojik yenilikler yabancı sermaye hareketlerini etkilemiştir (TBB, 2005:3).

Uluslararası bankacılığın gelişiminin ilk aşamalarında bankaların müşterilerini izlediği ve dış ticaret işlemlerini finanse ettikleri görülmektedir. Zaman içerisinde, bankaların çalıştıkları şirketler çok uluslu yapıya dönüşmüş ve söz konusu şirketlerin finansman ihtiyaçlarındaki değişiklik nedeniyle banka-çok uluslu şirket ortaklığı oluşmuş ve bankalar da “uluslararasılaşmaya” başlamışlardır. Enerji ve dünya borç krizi gibi makro ölçekli krizlere tepki olarak uluslararası bankalar ülke risklerine daha fazla önem vermeye başlamışlardır. 1990’lı yıllardan sonra sınır ötesi bankacılığın yönü ise bankaların ekonomik olarak yoğun ilişki içerisinde olduğu ülkelere doğrudan gitmesi şeklinde olmuştur. Uluslararası çapta faaliyet gösteren bankalar gerek kendi ülke firmalarını gerekse kendi ülkesiyle iş yapan yerli firmaları buldukları ülkeden finanse etmeye başlamışlar ve yurtdışında “yerel” banka gibi faaliyet göstermeye başlamışlardır (BDDK, 2005:8).

Gelişmekte olan ülkelerdeki gelişmelere bağlı nedenler, uluslararası alanda yabancı banka girişlerinin yaşanıyor olmasında en önemli itici güç olarak, gelişmiş ülkelerin gelişmekte

olan ülkeleri yapacakları yatırımlar için yeni ve karlı pazar olarak görmeleri ve gelişmekte olan ülkelerin ise büyüme ve kalkınma finansmanı sağlaması için, yurtiçi ve yurt dışı tasarruflara, giderek daha fazla ihtiyaç duymaları ve daha fazla fon talep etmekte istekli olmaları gösterilebilir (ÇAKAR, 2003:2). Yabancı banka girişlerini belirleyen diğer bir etken ise gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarındaki verimlilik oranı ve kar potansiyelidir. Piyasa dinamiklerinin yanında giriş için hükümetlerin sağladığı kolaylık ve kanuni düzenlemelerin elverişliliği de önemli etkenlerden biridir (CLARKE vd., 2002:16).

Yabancı bankaların Türk bankacılık sektörüne girmesi ise, *i*) tarihi süreç içerisinde oluşan nedenlere, *ii*) yabancı bankaların kendi piyasalarının doyum'a ulaşmasına, *iii*) kanuni açıdan olmak üzere üç temel nedene bağlanabilir.

Tarihi süreç içerisindeki oluşan nedenler, Türkiye 1980 yılından önce ithal ikameci bir yaklaşımla yönetilirken, 1980 yılında yaşanan krizden sonra bu krizin ülkedeki mevcut o zamanki döviz darlığına bağlanması ekonomi politikasının değiştirilmesine yol açmış ve ithal ikameci ekonomi modelinden vazgeçilip ithalat ve ihracata dayalı dışa açılımlı bir ekonomik modele geçilmiştir. Bu yabancı yatırımcılara Türkiye'ye giriş için bir imkânın başlangıcı olmuştur.

Türk bankacılık sektörünün hem mevcut pazar büyüklüğü, hem de pazarın büyüme potansiyeli dikkate alındığında, satın almalara dayanan yayılcı stratejiler izleyen dev Avrupalı bankaların arasındaki oligopolist rekabetin Türkiye pazarına girişi kaçınılmaz kıldığı görülmelidir. Bu şartlar altında eski kıtanın her büyük oyuncusu geniş Avrupa pazarının bir başka köşesindeki rekabetçi dengelerin kendisi aleyhine değişmemesi bakımından Türkiye'de olmak zorunluluğunu hissetmektedir (AKÇAOĞLU, 2005:2). Bunların neticesinde yabancı yatırımcılar Türk bankacılık sektörüne giriş için uygun zamanı beklemişlerdir. Yabancı yatırımcılar için bu uygun ortam 2001 yılındaki bankacılık reformu ile başlamıştır. Bu tarihte yaşanan ekonomik kriz nedeniyle bankacılığın daha sağlam bir temellere oturtulması için ve sermayesi daha güçlü olan bankaların oluşturulması amacıyla bir dizi reformlar yapılmıştır.

Yabancı bankaların kendi piyasalarının doyum'a ulaşması, gelişmiş ülkelerdeki piyasaların doyuma ulaşmasından dolayı yabancı bankaların bu piyasalardaki kendi pazar paylarını arttırma olanağının olmaması ve söz konusu piyasalardaki karlılık oranlarının düşük

olması bu bankaları gelişme potansiyeli yüksek ve doyuma ulaşmamış pazarlara yöneltmiştir. Ekonomisi büyüyen ancak bankacılık anlamında hâlâ gelişme sürecinde olan Türkiye, bu açıdan yabancı bankalar için büyük ve ciddi bir pazar haline gelmiştir. Yapılan bir analize göre; “AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türk finans sektörü büyük bir büyüme potansiyeli taşıyor. Krediler, aktif büyüklük gibi temel hususlarda bile Türk bankacılık sektörü AB ortalamasının çok altındadır, yabancılar bu büyük pastayı gördükleri için sıraya girmişlerdir (ŞANLI, 2006:3).

Kanuni açıdan, 2003 yılındaki yeni yasayla, yabancı sermayeli yatırımlar önündeki engeller kaldırılmış ve böylelikle Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisiyle bütünleşme süreci tamamlanmıştır. Dolayısıyla Türkiye ekonomisi – siyasi boyutta Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinin nasıl sonuçlanacağı dikkate alınmaksızın Avrupa Birliği merkezli geniş Avrupa ekonomisinin bir uzantısı biçimine dönüşmüştür (AKÇAOĞLU, 2005:2). Yabancı yatırımcıların son iki yılda Türk Bankacılığına ilgisinin artmasında ki en önemli nedenlerden biri de bu durumdur.

III. DÜNYA PİYASALARINDAKİ YABANCILAŞMANIN ETKİLERİ

Dünya piyasalarındaki yabancılaştırmanın etkilerinin; gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından ayrı ayrı incelenmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Daha önceden bahsedildiği gibi gelişmiş ülkelerdeki yabancılaştırma oranlarının çok düşük olmasından dolayı biz gelişmekte olan ülkeler üzerine olan olası etkileri üzerinde durmaya çalıştık.

A. Yabancı Bankaların Gelişmekte Olan Ükelere Etkileri

Yabancı bankalar faaliyette buldukları ülke ekonomilerine çeşitli etkilerde bulunmaktadır. Bu etkiler, yabancı bankaların amacı ve özelliklerine, ev sahibi ülkenin amaç ve özelliklerine bağlı olmakla birlikte temelde; istikrar, rekabet ve verimlilik, bankaların kredi verme davranışı üzerine etkisi, kapitalizasyon ve basel düzenlemeleri etkileri olarak incelenebilir.

1. İstikrara Etkisi

Bu konuda olası iki durum söz konusudur. Bunlar, yabancı bankaların ev sahibi ülkedeki kriz döneminde piyasaların istikrarını arttırıcı şekilde mi, yoksa azaltıcı şekilde mi faaliyet göstereceğidir.

a. İstikrarı Arttırıcı Etkisi

Yabancı bankaların ulusal piyasalara katılımı ile daha istikrarlı bir kredi kaynağı oluşacağından yerel ülkenin bankacılık sisteminin şoklara karşı direnci artmaktadır. Bu düşünce, yabancı bankaların o ülkede açacağı şubeler sayesinde ihtiyaç duyulduğu anda ek fonlara ve sermaye katkısında bulunacakları varsayımına dayanmaktadır. Herhangi bir kriz ortamında yabancı bankaların yerel bankalara oranla daha az kırılabilir olmaları, bu bankaların portföy bileşimlerinin yerel bankaların portföy bileşimlerinden daha fazla çeşitlendirilmiş olması ile de direk olarak ilişkilidir (ÇAKAR, 2003:35).

Yabancı sermayenin; daha iyi kaynak dağıtımı ve yüksek verimlilik sağlayabilmesi açısından, ülkedeki finansal hizmetlerin kalite, miktar ve fiyatını değiştireceği ve son olarak ülkenin uluslararası sermayeye ulaşım imkânlarını arttırıp fon ihtiyacını karşılamada kolaylık getireceği için ülkeye yararlı olacağı düşünülmektedir (CLAESSENS vd.,2000: 897).

Yabancı bankalar, şokta olduğu dönemlerde banka sermaye sistemini şiddetli şekilde bozan sistemik riske karşı çeşitlendirme yapmak açısından önemlidir. Yabancı bankaların farklı ülkelerde bir takım risklere karşı çeşitlendirilmiş olduğu gerçeği, konjoktürel çevreleri olumlu şekilde etkileyebilir. Bu katkının pratikte ne kadar değerli olacağı, yerel ekonomi çevresinin küresel ekonomiyle ne kadar yakın ilişki içerisinde olduğuna bağlıdır. Yabancı bankaların kredi ödünç verdiği ülkedeki konjoktürel değişimler ayrıca para politikasının etkinliğinin genişlemesine yardımcı olabilir. Ayrıca, yabancı bankalar para krizleri boyunca daha esnek davranabilirler (MORENO - VILLAR, 2006: 11). Yabancı bankalar düşük fonlama maliyeti ve dünya çapında çeşitlendirilmiş portföy yapısı sayesinde daha düşük geri ödememe riskiyle karşılaşılabirler (MARTINEZ - DIAZ, 2007:6).

Bunun yanında, yabancı bankalar kredi politikalarında daha tutucu davrandıkları için krizden çok etkilenmemektedirler. Arjantin ve Meksika'da 1994–1999 yıllarını inceleyen

araştırmada yabancı bankaların daha az değişken ve daha güçlü bir kredi portföyüne sahip oldukları ortaya konulmuştur. Yabancı bankaların şubelerinde benzer kredi politikaları uygulanmaktadır. Ancak, yabancı bankaların menşe ülkedeki olumsuz ekonomik koşullardan etkilenmeleri mümkündür. Bu durumda ana şirketin sermaye yeterliliği şubelerin kredi verme gücünü etkilemekte, ancak ev sahibi ülkedeki iştiraklerin durumu etkilenmemektedir (ERDÖNMEZ, 2004:23).

Özellikle kriz zamanlarında güvenli bir sığınak gibi çalışabilir, böylece ulusal fonların dışarıya kaçışına azaltabilirler. Bu durumda ülke içinde kalan sermayenin makro dengeleri bozucu etkisi sınırlanabilecektir. Türkiye’de, yabancı bankaların paylarının oldukça düşük olduğu bilinmektedir, yaşanan son krizlerden de görüldüğü üzere, spekülatif amaçla ülkeye gelen yabancı yatırımcıların, yapısal reformların gecikmesi ve dolayısıyla uygulanmakta olan programın geleceğinden endişe edilmesi nedeniyle ülkemizden çıkmak istedikleri görülmüş ve sistemden çıkışlarıyla da likidite sıkışıklığı doğmuştur (ÇAKAR, 2003:37).

b. İstikrarı Azaltıcı Etkisi

Yabancı banka katılımlarının ulusal piyasalarda finansal istikrarı artıracak yönündeki açıklamalara karşın bazı görüşler aksini savunmaktadırlar. Kriz ortamlarında yabancı bankaların çok ihtiyaç duyulan bir zamanda fon sağlayacağı görüşü yaygın olsa da, bunun tersi bir görüşü de göz ardı etmemek gerekir.

Yabancı bankalar gelişmekte olan ülkelere daha zayıf bağlarla bağlı ve yerel bankalardan daha geniş iş fırsatlarına sahip olduklarından dolayı, söz konusu bankaların daha hassas ve vefasız olmaları olasıdır. Bu yüzden bu bankaların kendi ülkelerinden şokları getirme potansiyeli vardır (CULL – MARTINEZ PERIA, 2007: 12). Diğer bir ifadeyle, yabancı bankalar ekonomik şoklarda kendi ülkesinden ev sahibi ülkeye doğru bir risk taşıyıcı gibi davranabilirler. Yabancı bankalar yerel ekonomide herhangi bir kırılganlık tespit ettikleri zaman yüksek risk ortamından kaçınmak ve elde edilen karı realize etmek amacıyla genellikle fonlarını geri çağırma yoluna gitmektedirler. Bu durum zaten kırılgan bir durumda olan yerel ekonominin daha da kötüleşmesine sebep olmaktadır (MARTINEZ - DIAZ, 2007:6). Ayrıca yabancı bankaların sisteme girişi rekabetin artmasını ve bu sayede verimlilik artışını sağlayacağı görüşü

her ne kadar kabul görmüşse de, yükselen rekabet yerli bankaların marka değerini düşürebilir ve finansal istikrarsızlığa sebep olabilir (CLAESSENS - DIAZ, 2002:22).

Zajc (2002), 1995-2000 dönemi için Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya, Slovakya ve Slovenya'daki bankacılık sektörlerine yabancı banka girişlerinin yerel bankalar üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında, yabancı banka girişlerinin faiz dışı gelirlerini azalttığını, genel giderler üzerinde ise arttırıcı etkisi olduğunu bulmuştur (UIBOUPIN, 2004:12).

1995 yılındaki Meksika bankacılık krizi sonrasında, hükümet bankaların ürün ve hizmet arzını artırmaları, finansal istikrarın sağlanması ve modern teknoloji transferi sağlamaları için yabancı bankaların girişine izin vermiştir. Ancak sonuç beklendiği gibi olmamıştır. Sektöre yabancı bankaların girişi gerek sektörde gerekse ekonomide finansal istikrarın sağlanmasında etkili olamamıştır. Brezilya'da ise yabancı bankaların sektöre girmesi kredi hacminin artması, portföy tercihlerinin çeşitlenmesi, finansal sektörün sağlamlığının temin edilmesi gibi beklentiler tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Brezilya gibi Arjantin'de de yabancı banka girişi, sektörün istikrarının sağlanması beklentisini sağlamamıştır. Yabancı banka girişinin finansal sistemi güçlendirdiği ve ödemeler dengesi krizini önlediğine ilişkin elde somut veriler bulunmamaktadır. Ayrıca 2001-2002 finansal krizinde yabancı bankalar finansal sistemde istikrarı sağlayamamışlardır. Sonuç olarak söz konusu bankaların finansal krizleri önlediğine ilişkin somut bir veri de bulunmamaktadır (ERDÖNMEZ, 2004:27).

Yabancı banka girişi üzerindeki sınırlamaların yumuşatılması birtakım riskleri beraberinde getirebilir. Yabancı banka girişi rekabet artırarak bu sayede, yerel bankaların karlılığını azaltarak, yerel bankaların değerini düşürür ve onları daha hassas yapabilir. Yerel düzenlemeler ve denetim güçlü değilse, bu etki özellikle finansal sistem üzerinde istikrarı bozucu etki yaratabilir (CLAESSENS vd.,2000:19).

2. Rekabet ve Verimlilik Etkisi

Verimlilik, yabancıların gelişmekte olan ülkeye girişleriyle getirdikleri yeni kaliteli ve çok sayıda finansal ürünlerle, teknolojiyle, bilgi ve tecrübenin yansıtılmasıyla ve yabancı bankalarla ulusal bankaların rekabete girmesiyle sağlanabilirken, istikrarın sağlanması hem

ulusal hem de uluslararası ekonomik ve finansal koşullara bağlı olduğundan ulaşılması daha uzun vadeli ve daha zordur (ÇAKAR, 2003:27). Rekabet ve verimlilik etkisi temel olarak iki kategoride ele alınabilir:*i*) yeni ürün ve teknoloji, *ii*) maliyet avantajı

3. Yeni Ürün ve Teknoloji Etkisi

Yabancı bankalar faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki müşterilerine daha üstün teknoloji, kaliteli ve ucuz finansal ürünler sunarak doğrudan bir verimlilik katkısında bulunurken, bu piyasalarda rekabetin artırması sureti ile yerel bankaları teşvik ederek toplam verimlilik üzerinde de etkili olmaktadır. Yabancı bankaların ulusal piyasalara bankacılık sektörünün gelişmesinde en önemli etkenlerden olan teknoloji alt yapısını taşımaları ve modern bankacılık tekniklerini uygulamaları da verimliliğin artmasında rol oynamaktadır (HAAS - LEYVELD, 2004:7).

Yeni finansal ürünler daha iyi portföy çeşitlendirme ve uluslararası ticaret fırsatları sağlayabilir. Eğer yetkili kurumlar yetenekli banka personel çalıştıran kaliteli ve itibarlı bankaların girişine izin verirlerse, iyi bir teknoloji transferi gerçekleşebilir. Bu yabancı bankalar ayrıca yerel ekonomiyle ilgili bilgiyi, yerel bankacılara aktarabildiklerinden, yerel bankacılar uluslararası teknoloji ve uygulamaları asimile ederek yerel bankalara döndüklerinde bu bilgi birikimlerini uygulayacaklardır. Ayrıca, yabancı bankalar daha karmaşık ve gelişmiş kredi riski fiyatlandırma ve değerlendirme sistemine sahip olduklarından kredi tahsisini geliştirici olarak görülmektedir. Benzer şekilde, yabancı bankalar uluslararası finansal piyasalardaki türev ürünlerin kullanımıyla ilgili tecrübelerinden dolayı değişik türev ürünlerle ilgili daha iyi risk fiyatlandırma ve derecelendirme yapabilirler (MATHIESON - ROLDOS, 2001:17). Yabancı bankaların ülkeye getireceği yeni ürün ve hizmetler ile rekabet edebilmek için yerel bankalar yeni yatırımlar yapmak zorunda kalacaklardır (LENSINK - HERMES, 2003: 18).

Yabancı bankalar gelişmiş ürün ve hizmet olanakları ile yerel piyasaların en karlı işletmelerine hizmet sunarken, yerel bankalar finansal açıdan daha riskli firmalara yönelmek zorunda kalabilirler. Bu bağlamda, yerel işletmelerin finansal hizmetlerden yararlanma imkânlarının kısıtlı olması, yabancı bankaların finansal istikrara olan katkılarını tartışmalı hale

getirirken, söz konusu bankaların karlı firmalara hizmet etmesi, riskli işletmelerin yerli bankalara kalması, yabancı bankaların verimliliğe olan etkilerini de tartışmalı hale getirebilir.

4. Maliyet Avantajı Etkisi

Gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren yabancı bankalar yerel bankalardan daha etkin, daha düşük marjda çalışır ve diğer bankalara maliyetini ve marjlarının düşürmeleri için baskı yaparak banka rekabetinin artmasını sağlarlar ki bu yerel bankaların verimliliğini artırabilir (CULL – MARTINEZ PERIA, 2007: 10). Yabancı bankalar etkin risk yönetim pratikleri geliştirmeye ve güçlü denetim mekanizması oluşturmaya katkı yapmalarından dolayı finansal sistemin güçlendirilmesine yardımcı olmaktadır (CLAESSENS - LEE, 2002: 22). Söz konusu bankalar daha iyi kredi tahsis etme ve büyük küresel sermayeyle desteklenen riskleri yayma ve bilgileri organize etme yetkisine sahiptir. Yabancı bankalar yerel piyasaya girince daha yüksek katma değerli hizmet sunmaları, yerel bankaların birleşme yoluyla daha ucuza hizmet sunar hale gelmelerini teşvik etmesi ki bu durumda maliyetlerini düşürerek hizmet sunmalarına olanak sağlayacaktır (POMERLEANO - VOJDA, 2001). Piyasada yabancı bankaların bulunması bütün sektörü maliyetlerini düşürme eğilimine iteceği ve piyasada artan rekabetin yerel bankaların verimliliğini artıracığı açıktır (LENSINK - HERMES, 2003: 18).

Laurent (2003)'in Çek Cumhuriyeti ve Polonya'yı kapsayan çalışmasında yabancı banka sahipliğinin her iki ülke bankalarında maliyet etkinliği üzerinde olumlu etkilere sahip tespit edilmiştir. Bu etkinin söz konusu bankaların know-how bankacılık transferinden ve yabancı banka yöneticilerinin daha iyi şirket yönetim uygulamalarından kaynaklandığı ortaya konulmuştur (WELL, 2003:589).

32 ülke üzerinde yapılan 1987-1995 dönemini kapsayan dünya bankası çalışmasında, Miller ve Parkhe (1998) yabancı bir banka ile birleşen yerel bir bankanın yabancı yatırımlarının çok daha büyüdüğünü ortaya koymuşlardır. Gelişmekte olan ülkelerdeki ilk göstergeler yerel firmaların rekabette daha ez etkili olduklarını göstermiştir. Gelişmekte olan ülkeler finansal sistemin ihtiyacını karşılamada önemli miktarda kâr fırsatı sunmaktadır. Demirgüç-Kunt ve Huizinga (2000), 1988–1995 yılları arası 80 ülke üzerinde yapmış oldukları çalışmada, yabancı bankaların yüksek oranda sermaye girişi ve düşük vergiler ile piyasaları etkilediklerini

belirtmişlerdir. Focarelli ve Pozzolo (2000), yerel piyasalardaki kar fırsatlarının kontrolü için daha zengin bir çeşitlendirme hizmete sunmuşlardır. Bu çalışmalar; ekonomik büyümenin daha yüksek ve bankacılık sisteminin çok etkili olmadığı yerlere olan girişlerin daha büyük olduğunu göstermektedir. Büyüme beklentisi ile ev sahibi ülkedeki ilk toplam yerel faaliyetlerdeki sermaye oranının ve enflasyonun yabancı banka varlığı ile negatif olarak etkilenmesinin yanında, ev sahibi ülkedeki borsayı pozitif etkileyebilir (CULL vd., 2000:7).

Yapılan bir çalışmada, Latin Amerika'daki yedi ülkenin altısında hem yabancı hem de yerel bankalar toplam maliyet içindeki işlem maliyet oranını önemli ölçüde azalttığı ortaya konulmuştur. Yabancı bankalar etkinlik açısından yerel bankalardan pek farklı olmamasına rağmen, söz konusu bankalar risk değerlendirme ve yönetme konusunda daha ihtiyatlı davranırlar. Yabancı bankaların sisteme girişinin rekabeti artırması yerel bankaları harekete geçirerek yerel bankaların maliyetlerini azaltmalarına, böylece karlılıklarını artırmalarına ve piyasadaki kırılganlıklardan kendilerini korumalarına yardımcı olmuştur. Arjantin'de finansal krizlere rağmen, 1997–2001 yılları arasında yerel ve yabancı bankalarda verimlilik istikrarlı bir şekilde artış göstermiş, diğer taraftan Brezilya'da yerel bankaların verimlilik artışı istikrarlı olurken, yabancı bankalar daha büyük bir gelişme kaydetmiştir. Kolombiya, Meksika ve Peru'da ise verimlilik durağan seyir izlemiştir (MOGUILLANSKY vd., 2004:32).

Okuda ve Rungsomboon (2004) 1990-2002 dönemini kapsayan 17 yerel bankanın verileri kullanılarak Tayland bankacılık sektörü üzerine gerçekleştirdikleri çalışmada, yabancı banka girişinin yerel bankaların genel giderlerinin artacağını, kârlarının azalacağını ve faiz oranlarının artıracığı saptanmıştır. Kısa dönemde, yabancı banka girişleri rekabeti artırarak yerel bankaların faaliyetlerini negatif yönde etkilemesi olasıdır. Uzun dönemde ise bankaların genel performansının artması beklenmektedir. Yabancı girişlerinin artmasına ek olarak, ayrıca piyasanın yapısı, pazarın çekicilik oranı temsil eden oranın banka performanslarını etkilediği bulunmuştur. Finansal krizden sonra ise daha sıkı finansal düzenlemelerin yürürlüğe sokulması ile bankaların işletme giderlerinin arttığı ve kar oranlarının azaldığı gözlenmiştir (OKUDA - RUNGSOMBOON, 2004: 15).

Yabancı bankalar gelişmiş ülkedekinin aksine, gelişmekte olan ülkelerde yerel bankalardan daha yüksek faiz marjı, karlılık ve vergi ödemeleri eğilimindedirler. 1988–1995

yıllarına ait 80 ülkeyi kapsayan 7900 banka üzerinde yapılan çalışmada, yabancı banka girişlerinin yerli bankaları daha verimli bir şekilde işlem yapmaya zorladığı, ülkeye giren yabancı banka sayısı, ilgili ülkelere giren yabancı bankaların piyasa paylarından daha önemli olduğu saptanmıştır (CLAESSENS vd., 2000:19). Green ve diğerleri (2003) Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Hindistan, Litvanya, Polonya, Romanya, Hirvatistan, Letonya'dan 1995–1996 dönemini kapsayan 273 yabancı ve yerli bankalarda yapılan çalışmada, söz konusu ülkelerdeki bankaların önemli derecede verimli oldukları, yerel bankalarla yabancı bankalar arasında önemli bir verimlilik farkı bulunmadığını ve bankacılık toplam maliyetini düşürmede yabancı sahipliğinin önemli bir faktör olmadığı saptamıştır (GREEN vd., 2003: 1).

5. Bankaların Kredi Verme Davranışı Üzerine Etkisi

Yabancı banka sahipliği, bankaların yeni sahipleri müşterilerinin kredi tahsisini azaltmalarından dolayı kredi politikalarının değişmesine sebep olabilmektedir. Özellikle ev sahibi ülke durgunlukta olduğu zaman bankanın yeni müşteri tabanı oluşturması zaman alabilir, kredi portföyünün büyüklüğü azalırken, devlet tahvili gibi menkul kıymetlere yapılan yatırımlar artabilir. Meksika ve Arjantin'de yabancı bankalar bütün yerel bankalara kıyasla daha güçlü kredi gelişimi göstermiştir. Arjantin'de kredi portföy oluşumunda, yerli ve yabancı bankaların özel sektöre yönelik kredi değişkenliğinde dikkate değer benzerlikler varken, Meksika'da düşük zayıflamış kredi oranları benzer bankalar arasındaki kredi portföyleri ve finansal dalgalanmalar açısından davranışsal benzerlikler bulunmuştur (GOLDBERG vd., 2000: 23).

Büyük uluslararası bankalar yabancı piyasalarda kendi tanınmış markaları altında faaliyet gösterirler. Yabancı piyasaya girdikten sonra, yaptıkları işlemin çoğunluğunu büyük şirketlere açtıkları krediler ve özel müşterilere hizmet sunmaktan oluşur. Yabancı bankaların daha düşük kötü borç oranı ve daha yüksek karlılık gibi avantajları vardır. Başlangıçta girdikleri piyasada belli bir alanda çalışırken, zaman geçtikçe bütün banka aktivitelerini genişletebilirler. Örneğin, Citibank orta düzeyli sınırlı piyasa bölümünde başladı ardından, zengin özel müşterilere hizmet etmiş, daha sonra ise diğer bankalara benzer şekilde şirket bankacılığına yönelmiştir (ETOKOVA, 2006: 69).

Yabancı bankaların girdikleri ülkede özel müşteriler seçiyor olması ve büyük oranda uluslararası şirketlerle çalışıyor olmaları, ev sahibi ülkedeki küçük çaplı şirketlerin gelişmesine olumlu katkıda bulunmamaktadır. Yabancı banka girişi kaliteli müşteriler açısından daha iyi ve yararlı olmasına karşın, diğer müşteriler açısından dezavantaj olabilmektedir (CULL – MARTINEZ PERIA, 2007:13; DETRAGIACHE, 2006: 1). Ayrıca, yabancı banka katılımının daha fazla olduğu ülkelerde özel sektöre yönelik krediler daha az olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde daha güçlü yabancı banka varlığı özel sektöre yönelik daha az krediyle sıkı ilişkilidir. Yabancı katılımın daha fazla olduğu ülkelerde kredi gelişimi daha yavaş ve kredi girişi daha azdır. Bu durum gelişmiş ülkeler açısından da böyledir (DETRAGIACHE, 2006: 1).

Yabancı bankalar daha geniş bir ödünç verilebilir fon havuzu oluştururlar. Söz konusu bankalar özel müşterilere odaklansalar bile, küçük firmaların yerel bankaları piyasaya girmeleri konusunda zorlamaları kredi girişini artırabilir (CULL – MARTINEZ PERIA, 2007: 13). Burada yerel bankalara düşen bölgesel bilgilerini ve küçük ölçekli firmalarla ilişkilerini yükselterek durumdan yararlanmaktadır. Ancak gelişmekte olan ülkelerdeki yerel bankacılık sektörünün kaynak ve hizmet darlığı nedeniyle küçük ve orta büyüklükteki işletmelere hizmet verememeleri, söz konusu işletmelerin performansını da etkileyecektir. Burada yapılması gereken yerel bankaların kapasitelerini artırma gerekliliğidir (CLARKE vd., 2005).

Yabancı bankaların sektöre girmesi çapraz sübvansiyon sistemini zora sokabilmektedir. Yabancı bankalar kırsal kesimde yaşayan müşterilere daha yüksek mevduat faiz oranı verebileceği gibi kredi kartı ve ipoteklere daha uygun faiz oranlarda uygulayabilmektedirler. Ayrıca, bu bankalar karlı kuruluşlara uygun faizli kredi tahsis edebilirler. Bu durum kamu bankalarının karlılığını düşürürken, yabancı bankalar karşısında rekabet gücünü de zayıflatabilmektedir. Devletin bu bankaları özelleştirmesi halinde bankanın yeni sahiplerinin kırsal kesimde karlı olmayan şubeleri kapatması, verimli olmayan kredileri geri çağırması ve banka çalışanlarının sayısını önemli oranda azaltması gündeme gelmektedir (ERDÖNMEZ, 2004: 25).

6. Kapitalizasyon Etkisi

Bu etki özellikle bankacılık krizinden sonra sermaye kıtlığı yaşayan ülkelerde önemli bir problemdir. Yeterli sermayeye sahip olmayan bankalar kayıplarını telafi edemezler ve rakiplerde ve mudilerde kayıplara sebep olmadan işlerini rayına oturtamazlar. Dolayısıyla ödeme sisteminde muhtemel hasarlar ortaya çıkabilir ve banka yetkilileri küçük yerli bankaları yabancı yatırımcılara satarak durumu düzeltmeye çalışırlar (MARTINEZ - DIAZ, 2007:6).

Yabancı sermaye bankacılık sektörünün tekrar kapitalize edilmesinde (recapitalization) özellikle yerli yatırımcıların sermayelerini piyasaya sürmede yeteneksiz ve isteksiz olduğu, hükümetlerin bu amaçla devlet fonlarını kullanmada gönüllü olmadığı ülkelerde pozitif rol oynamaktadır. Örneğin Meksika’da, yabancı bankalar 1997–2002 yılları arasında sistemdeki sermayenin yaklaşık %42’sini oluşturan 8,8 milyar \$ getirdi. Yine Brezilya’da hükümet ülkenin en büyük finansal kuruluşları iflas ettiği zaman Avrupa bankalarından 100 milyon \$ getirmelerini istedi. Bu Brezilya’nın 1990’lı yılların ortasındaki sistemik bankacılık krizinin ortadan kalması ve mali riskin azalmasını sağlamıştır (MARTINEZ - DIAZ, 2007: 6).

Yabancı bankaların ulusal bankacılık sistemine katılmaları gelişmekte olan ekonomilerde sıcak para etkisi olarak bilinen etkinin de azaltılmasında etkin rol oynayabilmektedir. Sıcak para, yabancı sermayenin uzun vadeli ve üretim amaçlı, teknoloji transferi sağlayabilecek yatırımlara engel olan ve onun yerine, ülkeye çoğu kez enflasyonun yarattığı spekülasyon kazanç olanaklarını değerlendirmek için girip kar realizasyonları sonrası ülke dışına çıkarak dengelerin bozulmasına yol açan sermaye tipidir. Yabancı bankaların ulusal bankacılık sistemi içinde dominant olması halinde sermaye çıkışları ülke dışına çıkmayacak bunun yerine aynı ülkede faaliyet gösteren yabancı bankalara doğru bir yönelim söz konusu olacaktır, hatta diğer yabancı doğrudan yatırımları teşvik edebilecektir (ÇAKAR, 2003:37). Bu durum yabancı bankaların iyi çeşitlendirilmiş portföylere sahip olmasına ve şoklardan daha az etkilenecek büyük likit kaynağın girişine imkan sağlamalarına bağlanabilir (CULL – MARTINEZ PERIA, 2007: 12).

7. Basel Düzenleme Etkileri

Amacı uluslararası bankacılık sisteminin desteklenmesi ve uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların arasındaki eşitsizliği gidermek için uygun ve adaletli bir uluslararası bankacılık sistemi kurmak olan Basel I 1998'de oluşturulmuştur (ZAHER, 2007:1). Basel I ile tanımlanan bankaların maruz kaldığı kredi riski ve piyasa riskini ölçmede kullanılan mevcut yöntemlerin; bankacılık risklerini gerçekçi bir şekilde ölçmede yetersiz kalması, finansal piyasalardaki fiyat dalgalanmalarını yeterince dikkate alamaması gibi nedenlerle, söz konusu standardın yeniden ele alınarak kapsamının genişletilmesi ve daha hassas risk ölçüm ve yönetim metotlarına yer verebilecek şekilde yapılandırılması bir zorunluluk halini almıştı (ATİKER, 2005:3).

Riski; kredi riski, pazar riski ve faaliyet riski olarak 3 sınıfa ayıran (Cornford, 2004) Basel II, asgari sermaye yükümlülüğü, sermaye yeterliliğinin denetimi, piyasa disiplini şeklinde birbirini destekleyen üç yapısal bloktan oluşmuştur. Basel II kriterleri ile birlikte gelişmekte olan ülke bankaları, en azından başlangıçta uzunca bir süre, kredi riski için standart yöntemi kullanırken, G-10 ve AB'deki bankalar kredi riski için içsel yöntemlerin kullanımına daha öncelikle geçebilmişlerdir. Bu durum, sermaye yeterliliği konusunda karşılaştırılmalı üstünlüğe sahip olacak gelişmiş ülke bankalarının, gelişmekte olan ülkelerdeki bankalarla birleşmeleri, onları satın almaları şeklinde yaşanacak bir konsolidasyon sürecini başlatmıştır. Bu süreç Türkiye'de başlamış durumdadır (BEŞİNCİ, 2005: 2).

Bu düzenlemeler, bankalar üzerinde borçlu-kredi kalitesine verilen önemin artmasına paralel olarak zaman içinde kurallara uygun bir kredi kültürünün yerleşmesini desteklemektedir. Piyasa disiplini, şeffaflık ve rekabetin artması, daha etkin hale gelmesi beklenmektedir. Müşteri ilişkileri ile ürün fiyatlamasında köklü değişiklikler olması muhtemeldir. Ancak, düzenleme uluslararası faaliyet gösteren bankalar ile bu kapsamda yer almayan bankalar üzerinde farklı etkiler yaratabileceği gibi gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin bankaları üzerindeki etkileri de farklı olacaktır. Risk ağırlıkları mevcut durumda borçlunun dâhil olduğu kategoriye dayanmakta iken, yeni düzenlemedeki standart yaklaşım uygulandığında uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun kriterlerine göre belirlenecektir. Ülke notlarının fiili olarak derecelendirme tavanı olarak kullanılması ve bankaların kendi ulusal paraları cinsinden kendi

devletinden olan alacakları için yerel para derecelendirme notlarının tanınmaması ülke kredi notunun önemini artırmaktadır. Bu çerçevede, Hazine'nin borçlanma maliyetleri açısından ülke notunun yükselmesi büyük önem taşımaktadır. Hiç kuşkusuz Türkiye'nin ekonomik ve finansal istikrarın sürdürülmesi yönündeki başarısı ülke notunun yükselmesine ve Basel II'ye uyumunu destekleyecektir (ÖZİNCE, 2005:3).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Uluslararası rekabetin önem kazandığı günümüzde küreselleşme ve teknolojik gelişmeler nedeniyle bankacılık sektörü, ulusal sınırları aşarak uluslar üstü bir nitelik kazanmıştır. Bu nitelik özellikle gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru sermaye akımına neden olmuştur. Bu sermaye akımının gerçekleşmesinde önemli itici güç, gelişmiş ülkelerin yeni ve karlı pazar arayışları ve gelişmekte olan ülkelerin de kalkınma ve ekonomik gelişme için fona ihtiyaç duymalarıdır.

Gelişmekte olan ülkelere yabancı banka girişinin ulusal ekonomi ve finans sektörüne olumlu etkileri olabileceği gibi olumsuz etkileri de olmaktadır. Yabancı bankalar bankacılık sektöründe düşük fonlama maliyeti ve risk değerlendirmedeki üstün nitelikleri sayesinde sahip oldukları yüksek rekabet gücü nedeniyle bankacılık sektöründe rekabeti artırarak, yerel bankaların etkinliğini artırırılar.

Yabancı bankaların yeni teknoloji ve türev ürünler gibi yeni finansal araçları da kullanarak, finansal hizmetlerin çeşitliliğini sağlayarak yerel bankalara yol göstermeleri ve öncülük etmeleri diğer faydasıdır. Yabancı bankaların istikrar ve verimlilik artışı sağladığı bilinmekle birlikte, ülkeleri dış sermaye piyasalarına açmaları da ayrı bir olumlu etkidir. Buna karşın, yabancı bankaların olası finansal kriz dönemlerinde aniden çekip gitmeleri ve krizi daha da kötüleştirmeleri aslında Türkiye finansal sektörü açısından bir risk unsuru olmakla birlikte istikrara da katkısının tartışılır hale gelmesine sebep olurlar.

Yabancı bankaların geniş müşteri kitlesine hitap etme yerine kaliteli müşterilere yöneldikleri, büyük oranda uluslararası firmalarla çalışmaları ve küçük ölçekli firmalara gerekli fonları sağlamamaları bu bankalara olan eleştirileri artırmıştır. Buna karşın, yüksek rekabetin aslında birçok yerel bankayı sıkıntıya düşürdüğü ve bu sayede finansal sektördeki istikrarı

bozduğu da bilinmektedir. Yabancı bankaların kriz dönemlerinde yeteneklerini krizin etkisini aza indirmek yerine, kendi karlılıklarını düşünerek krizi daha da kötüleştirdikleri ve bu dönemde ülkeden hemen kaçmaları ve kaynaklarını yurt dışına çıkarmaları aslında istikrar olan katkılarına tartışmalı hale getirmiştir.

BDDK verilerine göre, Mart 2009 itibarıyla aktif büyüklüklerine göre, Türk bankacılık sektöründe kamu sermayesinin payı %27,3, özel sermayenin payı %32,9 ve Türk bankacılık sistemindeki küresel sermayenin payı %21,3 seviyesindedir. Bu paya, yurt dışı yerleşik yatırımcılar tarafından elde tutulan %18,5 oranında borsa payları eklendiğinde, toplam küresel sermaye payı %39,8 olmaktadır. Söz konusu oran geçen yıl sonuna göre yaklaşık 2,5 puanlık bir artışa karşılık gelmektedir. 2007 yıl sonu ile karşılaştırıldığında ise küresel sermayenin oransal payının 2,7 puan azaldığı, borsa payının 1,4 puan arttığı, toplam payın ise 1,3 puan azaldığı görülmektedir.

Bu bağlamda, sadece karlılığı düşünen yabancı bankaların yerine mali yönden güçlü bankaların ülkeye girmesinin sağlanması ve ulusal ekonominin de gelişmesini sağlayacak şekilde gerekli düzenlemelerinin yapılması bizce doğru olacağı düşünülmektedir. Ayrıca yabancı bankaların olmadığı bir piyasa tamamen verimsiz ve etkinsiz bir piyasa olacağı için rekabet ve yukarıda saydığımız diğer nedenlerden dolayı yabancı bankaların finansal sistem içinde varlıkları gereklidir. Elbette bu konu tartışmaya açık bir konudur. Fakat bir ülke için en önemli sektör olan finans sektörü bütün sektörleri etkisi altına aldığı ve yönlendirdiği için yabancı sermaye payının bir sınırı olmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKÇAOĞLU, Emin; (2005), **Bankacılıkta Yabancı Sermaye**, www.akcaoglu.net, Erişim Tarihi: 14.04.07.
- AKÇAOĞLU, Emin; (2006), **Türk Bankacılığına Yabancı Sermayeli Girişler**, www.akcaoglu.net, Erişim Tarihi: 14.04.07.
- ATİKER, Mustafa; (2005), **Basel-I ve Basel II**, Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi, Konya.

- BEŞİNCİ, Murat; (2005), **Bankacılıkta Yabancı Sermaye Neden Artıyor?**, www.bankaciyiz.biz/modules.php?name=Kose_Yazilari, Erişim Tarihi: 08.09.2009
- BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURULU; (2005), "Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye", ARD Çalışma Raporları:2005/6, **Araştırma Dergisi**.
- BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURULU; (2009), **Finansal Piyasalar Raporu**, Mart 2009, Sayı 13
- CLAESSENS, Stijn; Asli Demirgüç KUNT ve Harry HUIZINGA; (2000), "How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets? ", **The World Bank**, Revised: January 2000.
- CLAESSENS, S ve J LEE; (2002), "Foreign Banks In Low-Income Countries: Recent Developments And Impacts", **The World Bank**, June 3, 2002.
- CLARKE, G; Robert CULL; Laura D'AMATO ve Andrea MOLINARI; (1999), "The Effect of Foreign Entry on Argentina's Domestic Banking Sector", 31 Aug 1999.
- CLARKE, G; Robert CULL; Maria Soledad MARTINEZ PERIA ve Susana M. SDNCBEZ; (2000), "Foreign Bank Entry", **Background paper for World Development Report**, s.7
- CLARKE, G; Robert CULL; Maria Soledad MARTINEZ PERIA ve Susana M. SANCHEZ; (2005), "Bank Lending To Small Business in Latin America: Does Bank Origin Matter?", **Journal of Money , Credit and Banking**, 37(1), February.
- CORNFORD, Andrew; (2004), Basel II: The Revised Framework Of June 2004, **Financial Markets Center**, November 2004.
- CULL, R ve M. S. MARTINEZ PERIA; (2007), "Foreign Bank Participation and Crises In Developing Countries", **World Bank Policy Research Working Paper 4128**, February
- ÇAKAR, V.; (2003), Yabancı Sermayeli Banka Girişleri ve Ulusal Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkileri, T.C.M.B, Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara.
- DETRAGIACHE, E.; TRESEL, T. ve Poonam GUPTA; (2006), "Foreign Banks In Poor Countries :Theory and Evidence, **IMF Working Paper**.

- ERDÖNMEZ, P. A.; (2004), “Finansal Krizler Sonrası Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankalar”, T.B.B, Bankacılık ve Araştırma Grubu, **Bankacılar Dergisi**, 51.
- ETOKOVA, Olena; (2006), ”Case Study Foreign Capital Entry to Banking Systems of Economies In Transition: Prospect For Ukraine”, **International Research Journal of Finance and Economics**, 6 , <http://www.eurojournals.com/finace.htm>.
- GOLDBERG, L; B. G. DAGES ve Daniel KINNEY; (2000), “Foreign and Domestic Bank Participation in Emerging Markets: Lessons From Mexico and Argentina”, Revision: March 10, Federal Reserve Bank of New York.
- GREEN, C. J.; V. MURINDE ve I. NIKOLOV; (2003), ”Are Foreign banks in Central And Eastern Europe more Efficient than Domestic Banks?” **24th Suerf Colloquium on Stability and Efficiency of Financial Markets in Central and Eastern Europe**.
- HAAS, R.T.A. ve I.P.P. LEYVELD; (2004), “ Foreign Bank Penetration And Privative Sector Credit In Central And Eastern Europe”, **Journal of Emerging Market Finance**, 3(2).
- LENSINK, R. ve N. HERMES; (2003), ”The Short-Term Effects of Foreign Bank Entry on Domestic Bank Behavior: Does Economic Development Matter?”, **Journal of Banking finance**, 27.
- MARTINEZ, L. Diaz; (2007), ”Banking Sector Opening: Policy Questions And Lessons For Developing Countries”, Issue Brief 2007-02, **Brooking Global Economy And Development**.
- MATHIESON, D. ve J. ROLDOS; (2001), “The Role Of Foreign Banks In Emerging Markets“, The World Bank , Institutional Monetary Fund and Brookings Institution , 3.Annual Financial Markets and Development Conference.
- MOGUILLANSKY, G.; R. STUDART ve Sebastian VERGARA; (2004), ”Foreign Banks in Latin America: A Paradoxical Result “, **Cepal Review**, 82, pp.19-35.
- MORENO, R. ve A. VILLA;(2006), “The Increased Role of Foreign Bank Entry in Emerging Markets”, **BIS Papers**, 23.
- OKUDA, Hidenobu ve S. RUNGSOMBOON; (2004), “The Effects of Foreign Bank Entry on the Thai Banking Market: Empirical Analysis from 1990 to 2002”, **CEI Working Paper Series**, 2004-20.

- ÖZINCE, Ersin; (2002), Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılmasına Bankaların Bakış Açısı, Temmuz 2002, İstanbul.
- ÖZINCE, Ersin; (2005), Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri, Mayıs 2005, <http://www2.tcmb.gov.tr/conference/present/Ozince.doc>, Erişim Tarihi:10.8.2005.
- POMERLEANO, M. ve George J. VOJTA; (2001) "What Do Foreign Banks Do in Emerging Markets? An Institutional Study." The World Bank, IMF and Brookings Institution 3.Annual Financial Markets and Development Conference, Nisan 2001.
- ŞANLI, Kenan; (2007), "Yabancılar Şeytan mı? Melek mi?", **Finans Dergisi**, Şubat.
- ŞANLI, Ufuk; (2006), "Türkiye'de Banka Alan Yabancılar Nereye Koşuyor?" <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=25944>, Erişim Tarihi:11.04.2007.
- SEYIDOĞLU, Halil; (1997), **Uluslararası Finans**, Güzem Yayınları, İstanbul, 1997.
- TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ; (2009), <http://www.tbb.org.tr>, Erişim Tarihi: 05.10.2009.
- TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ,"Türkiye'de Yabancı Bankalar", Bankacılık ve Araştırma Grubu, **Bankacılar Dergisi**, 52, 2005
- UIBOUPIN, Janek (2004) "Effects of Foreign Banks Entry on Bank Performance in the Cee Countries", University of Tartu Faculty of Economics and Business Administration
- UÇARKAYA, S.; (2006), "Kamu Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Rolü" T.C.M.B. Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- WELL, L.; (2003), "Banking Efficiency in Transition Economies, The Role of Foreign Ownership", **Economics of Transition**, 11(3), pp.569-592
- ZAHER, Fadi; (2007), Does The Basel Accord Strengthen Banks?, January 29, Mr. Jermy, Y. Prenio, **Risk-Based Capital**.